

12. KARABURUN BİLİM KONGRESİ'NE

SAĞALTICI ve ÖZGÜRLEŞTİRİCİ BİR ÖRGÜT DENEYİMİ OLARAK SOVYETLER

Banu Bülbül

GİRİŞ:

Ezilenlerin, sömürülenlerin devrim deneyimlerine ilişkin tartışmalarda en çok yoğunlaşılacak konular şöyle sıralanabilir; yaşananlar (ayaklanma, devrim, eylemlilik süreci...) kendiliğinden mi oldu, örgütlü öznenin müdahalesi mi esastı? Devrim eğer yenildiyse yeterince merkezileşemediği için ve iktidarı almak konusunda hamle yapmadığı için mi yenildi? Yoksa yerel inisiyatifleri tanımayan bir örgütlü öznenin hataları nedeniyle mi? (Devrim başarılı olduysa) Merkezileşme adımları mı ademi merkezileşme adımları mı atılmalı? Demokrasi hangi araçlarla uygulanmalı? (Kurucu Meclis mi? Sovyetler mi?)... Devrimden sonra yaşanması kaçınılmaz olan atak-bekleme-geri çekilme evrelerinin ne zaman başlaması ne zaman sonlandırılması gerektiği de tartışmaların ana noktaları arasında yer alır. Program-strateji ve taktik hamleler farklı bakış açılarından bambaşka biçimlerde görülür. Birinin taktik dediği diğerinin ilkesel bulduğu ile çelişebilir. Taktik olarak başlanan bir geri çekilme hamlesi zamanla programa girecek kadar yerleşik kılınabilir.

Ekim Devrimi hakkında düşünmeye başlayınca tüm bu sorular yeniden insan zihnine üşüşür. Dolayısıyla başlıkta belirlenen çerçeveye sadık kalmak, başka heyecan verici konulara taşmamak çok zor olsa da bu metinde Ekim Devriminde Sovyetlerin önemini, dünya tarihi açısından Sovyetik örgütlerin anlamını vurgulamayı ve Türkiye’de yaşadığımız Gezi sürecinde oluşan sovyetik örgüt nüvelerini (forumlar, komiteler gibi) bir de bu açıdan gözden geçirmeyi hedefliyorum.

“Sovyetler Özgürleştiricidir,“Sovyetler Sağaltıcıdır”derken anlatmak istediğim;

Özgür olmak yerine özgürleşmek fiilini kullanıyorum çünkü özgürlüğü bir süreç olarak görüyorum. Kendisini karşıtıyla birlikte ve onunla mücadele halinde tanımlayan bir süreç olarak özgürleşmek...

Sağaltıcı sözcüğü ise sağaltmak fiilinden geliyor. Bu eylem, "esenlik, iyilik, sağlık, salim, muteber" anlamlarını taşıyan, Türkçe'deki en eski sözcüklerden biri olan “sağ" kökünden filizlenir. Günümüzde sağaltım sözcüğü psikolojide daha çok terapinin Türkçe karşılığı anlamında kullanılıyor. Sağaltıcı ise “terapötik” karşılığı olarak düşünülebilir. Peki bu sözcüğü Sovyetler için kullanarak neyi anlatmak istedim? Psikolojide/psikiyatride, hastalık/sorun/semptom/tanı olarak görülen durumların da aslında içinde bulunulan çağın özelliklerini taşıdığı genel kabul görüyor artık. Söylemek istediğimi bir örnekle Nancy McWilliams'tan alıntılatacak olursam;

"Freud'un hastalarının bir çoğunun yaşadığı sıkıntı, iyi veya kötü olduklarına ilişkin çok fazla oranda içsel yorumla maruz kalmalarıydı; Freud bu durumu, 'acımasız bir süperego'nun göstergesi olarak betimlemişti. Bunun aksine, günümüzdeki danışanlar, eleştirel içselleştirmelerle dolu hissetmek yerine, çoğu kez, öznel açıdan boş hissetmektedirler; ilkelerine ihanet ediyormaktan endişe etmek yerine, çevrelerine 'katılmadıklarından' endişe etmektedirler ve düşünceleri, kimliklerinin ve bütünlük duygularının daha kişisel yönlerine takılmak yerine, güzellik, ün, zenginlik veya politik açıdan doğru görülme gibi gözlemlenebilir niteliklerine takılmaktadır. Bu durumlarda imge özün yerini almaktadır." (s. 207; McWilliams, 2016)

Kapitalist üretim ilişkilerinin ortaya çıkardığı ve yeniden ürettiği yaşam koşullarının kendine has sorunları beslediğini, insanı, bireyi onun zihnini ve duygularını aldığı noktadan bugüne çeşitli biçimlerde dönüştürdüğünü, insanlığın sömürü ve baskıyı ortadan kaldıramadığı ölçüde ruhsal dünyasının da tıpkı zihinsel dünyası gibi, tıpkı davranışlarında (intihar, cinayet, sevgisizlik, yalnızlık ve savaşların artması) görüldüğü gibi zorlandığını, bir yaşam-ölüm skalası üzerinden düşünürsek; ölüme, çürümeye, dağılmaya doğru büyük bir hızla ilerlediğini söyleyebiliriz. Sovyetik örgütlerin herhangi bir yerde ve zamanda yeşermesi, mücadelenin sonucunda kazanıp

kazanamamasından bağımsız olarak bu gidişin en kötü ihtimalle duraklatılması, en iyi ihtimalle yaşamdan yana çevrilmesi olanaklarını doğuruyor. Özörgüt deneyimleri, umudu yeşerttiği ölçüde geleceği, geleceği önemseydiği ölçüde ötekini, ötekini var ettiği ölçüde ilişkiyi, ilişkiyi yaşattığı anda da insanı sağaltan ve özgürleştiren bu anlamda kurtaran bir yaşantıya dönüşüyor. Kurtarma fiilinde hem kurtaranın hem kurtarılanın insan olduğunu, sağaltım ilişkisinde olduğu gibi öznesi de nesnesi de insan olan bir sürecin yaşandığını akılda tutalım. Tam burada “özgür olmayı arzulamak” ve “özgür olmayı umut etmek” arasındaki farka değinmekte fayda görüyorum.

“Arzu ve umut aynı şey değildir. ‘Umut’ kelimesini kullandığımızda, umut etme sürecinin bir düşünce etkinliği içerdiğine işaret ettiğimizi sanıyorum; yani arzuladığımız zaman devrede olan temel güçler tarafından yönlendirilmiyoruz. Umut etmek, umudun gerçekleşmeyebileceğinin kabulünü de içerir. Gerçekliğin bize neler getirebileceğinin muhakemesini yaptığımızı ve bunu sınıyor olduğumuzu ima eder.” (s. 16; Craib, 2006)

Özörgütlerin ortaya çıkışının, toplumun önemli bir bölümünün konuşması, yazması, belirleyiciliğinin artması, hareket alanının genişlemesi anlamına geldiğini biliyoruz. Bu hareketin kendisi umut ve arzunun yanyana gelmesini de ifade eder. Böylesi yakınlaşmaların yaşanması, kapitalizmin, bir bütün olan insanı, ruh-zihin, duygu-düşünce diye bölen, bu ikiliklerde hep ikinciden yana çıkan ilk alanı ise küçümşenen öteki haline getiren dünyasında sıklıkla görülmez. Özörgütlerin hakimiyetini kurduğu, iktidarın erişemediği bir alanda yeni bir yaşamı örmeye başladığı yerde “biz”in alanın genişlemesi, parçalanma tehdidinin, korku, kaygı ve şüphenin azalması mümkün olur.

Devrimci bir duruma içeriden tanıklık edenler, anlamların değiştiği başka bir dünyaya adım atar. “Başka bir dünya mümkün” sloganı böyle bir yaşantının doğrudan ifadesi olarak da okunabilir. Deneyim içre yaşantılarında, ay sonu maaşını almak için değil komünün ortak ihtiyaçları için çalışan hem de canla başla uğraşan insanları görürler, akrabası, iş arkadaşı olduğu için değil sadece orada olduğu için diğerinin sorunu ile ilgilenen birilerini görmek bile, böylesi ilişkiler geliştirmek bile sağaltıcıdır bir yandan... Daha az uyku, daha az yemek, daha az dinlenmek yeter insana iyicil olağanüstü zamanlarda da... Bedensel ihtiyaçlarından olmazsa olmaz dediklerinden bile uzaklaşır kişi. “Yatağımdan başka bir yerde uyuyamam” diyenlerin her türlü tehlikeye rağmen parklarda sabahlaması kadar somuttur sağaltımın ve özgürleşmenin kendisi...

Sovyetler

Sömürülenlerin, ezilenlerin özörgüt deneyimlerinin tarihi, eşitsizliklerin tarihi kadar eskidir. İnsanlık tarihi boyunca görülen özörgütlerin en olgun hali Rusya'da yaşanan 1905 devriminin ve 1917 Şubat ve Ekim devrimlerinin yaratıcısı olan Sovyetlerdir. Sovyet, meclis, şura, danışma meclisi anlamlarına gelen bir sözcüktür. Kapitalizmin dünya ölçeğinde egemenliğini kurduğu bir dönemde gerçekleşen Ekim Devrimi'nin ana öznesi olan Sovyetler, düşünsel ve eylemsel köklerini Paris Komününden alır. Ekim Devriminden sonra 1918-23 Alman devrimlerinde fabrika komiteleri, İtalya'da işçi konseyleri deneyimi, İspanya İç Savaşında cephede dövüşen işçi-köylü örgütleri hep aynı öze aittir.

Rusya'da kurulan Sovyetler, 1917-1918 yıllarında öylesine yaygınlaşmıştı ki kritik alanların tamamında en küçük yerlere dek Sovyetler kurulmuştu. Liebman'dan alıntılacak olursak *“Her yerden komiteler fıskırıyordu. (...) Sanayi mahallelerinde, işçi sınıfından ailelerin sıkış tepiş doldurduğu büyük bloklarda, komünal yaşamın ayrıntılarını düzenlemeye çalışan ev komiteleri vardı. O sırada rasgele Rusya'da bulunan Belçikalı diplomat, (...) çok ağır ilerleyen bir trenle Petrograd'dan Moskova'ya giderken, kompartimanını paylaştığı insanların gideceği yere varmadan önce bir 'yolculuk komitesi' oluşturduklarını aktarır.”* (s. 259; Liebman,1990)

Yaşanan politik-örgütsel canlılık, böylesi bir özneleşme hali o güne dek konuşmayanların konuştuğu, sözün alanının genişlediği bir ülkeyi de beraberinde getiriyordu kuşkusuz. Kurupskaya o günleri şöyle anlatıyor; *“Yaşadığımız ev bir avluya bakıyordu, orada bile, geceleyin pencereyi açarsanız hararetli bir tartışma dinleyebilirdiniz. Orada oturan bir asker hiç dinleyicisiz kalmazdı. Genellikle yan evlerdeki aşçı ya da hizmetçiler, genç insanlar gelirdi. Gece yarısından sonra konuşmalar arasında 'Bolşevikler, Menşevikler' sözlerini seçebilirdiniz. Sabah üçte 'Milyukov, Bolşevikler...' sözleri gene gelirdi. Beşte bile aynı sokak köşesinde politikadan vb. konuşuluyordu. Petrograd'ın beyaz geceleri aklıma hep bu gece boyu süren politik tartışmalarla beraber gelir.”* (s. 259; Liebman,1990)

John Reed'in yazdığı “Dünyayı Sarsan 10 gün” kitabından Liebman'ın alıntıladığına göre *“Her sokak köşesi açık bir kürsüydü. Trenlerde, sokaklardaki arabalarda, her zaman kendiliğinden tartışmalar patlak verirdi, her yerde... (...) Bütün Rusya okumayı öğreniyordu. Her şehirde, çoğu*

kasabada, Cephe'de her politik hizbin kendi gazetesi (kimi zaman birkaç tane) vardı. Binlerce örgüt, yüzbinlerce broşür dağıtıyor, ordulara, köylere, fabrikalara ve sokaklara yayın akıyordu...(...) Cephe'deki askerlerle karşılaşmasını şöyle anlatıyordu; "Riga'nın gerisinde, zayıf ve botsuz askerlerin umutsuz siperlerin çamurunda hasta düştüğü Yirminci Ordu'nun bulunduğu cepheye geldik. Bizi gören askerler ıstıraplı yüzleri, yırtık pırtık elbiselerinin içinde mavileşen derileriyle, sabırsızlıkla atıldılar, "okuyacak" bir şey getirdiniz mi?" (s.258; Liebman, 1990)

Özörgütlerin özyönetim arzusu o kadar büyüktü ki "başkent'in her mahallesinde kurulan Sovyetler, Petrograd Sovyetine karşı eylem ve karar özgürlüklerini koruyorlardı." (s.259; Liebman, 1990)

Ya da Troçki'nin tanıklığından dinleyecek olursak; "Adalet Sarayı yangını sırasında, yukarıda anılan senatörle aynı tayfeden liberal bir hukukçu sokakta hukuk bilgileri laboratuvarının ve noterlik arşivlerinin yok oluşuna şahit olmaktan duyduğu üzüntüyü ifade etmişti. Orta yaşlı, somurtkan görünüşlü, her halinden işçi olduğu belli bir adam homurdanarak cevap vermişti: 'Senin arşivlerin olmadan da evleri ve toprakları paylaşmasını biliriz biz'. Doğrusunu söylemek gerekirse, olay gayet edebi bir tarzda cereyan etmişti. Ama kalabalık içinde bu türden orta yaşlı ve pat diye cevabı yapıştırabilecek işçiler az sayıda değildi. Adalet Sarayı'nın yanmasında bir çıkarları yoktu: bu ne işlerine yarayacaktı ki? Yine de bu türden 'aşırılıklar'dan ürküp geri çekilecek de değillerdi. Kitleleri yalnızca çarlık polisine karşı değil, devrimin yangınında yalnızca mülkiyet işlemlerine ait noter belgelerinin yanmasına içerleyen liberal hukukçulara karşı da tüm gerekli fikirlerle besleyerek silahlandırıyorlardı. Bu fabrika ve sokakların anonim ve yılmaz politikacıları gökten düşmemişlerdi; buna eğitilmiş olmalıydı." (s. 160-161; Troçki, 1998)

Bolşevik Parti önderliğinin devrim açısından önemi, Sovyetlerle kurdukları ilişkide ortaya çıkar. Ekim Devriminin zirvesi "Tüm İktidar Sovyetlere" sloganının hayata geçirilmesidir. Yani partiye değil, bir öndere değil, genel seçimle belirlenen bir Kurucu Meclis'e değil... Bütün iktidar Sovyetlere... Ve elbette Sovyetlerin de iktidar zorunluluğunu ortada kaldıracak koşulları yaratması ve partinin bu konuda işçi sınıfına destek olması, rehberlik etmesi hedefleniyordu. Anlatmayı seçtiğim Sovyetlerin öyküsü olduğu ve tarihin de "sınıflar tarihi" olduğunu düşündüğüm için kişilere ve partilere ancak bu bağlamda değineceğim. Elbette Ekim Devriminin

çok önemli önderleri var ve elbette çok kıymetliler. Onlar sömürülen, ezilen kitlelerin bilinçteki ihtiyaçlarını, bilinçdışındaki arzularını erkenden sezme, bastırılanı açığa çıkarmak konusunda ustalardı. Ama bu başlıkta benim anlatacaklarım devrimin “nefer”leri olan devrimci işçilerdir. Ekim Devriminin kaderini onlar belirledi. Tarihe biraz da buradan bakmayı önereceğim. Bildiğimizi anımsayalım istiyorum; “Bütün iktidar Sovyetlere” sloganını da Marx’ın, Lenin’in analiz ettiği devrim deneyimlerini de onlar yarattılar.

Ekim Devrimi ile başlayan SSCB deneyimi, 1989-1991 arasında resmen sonlandırılmış olsa da sonun başlangıcı Sovyetlerin işlevsizleşmesi sürecidir. Bu sürecin devamında yaşananlar işçi iktidarının bürokrasi elinde can çekişmedir. SSCB’nin doğumundan kısa süre sonra gelişen büyük sorunlara rağmen 1990’ların başına dek yaşamını sürdürebilmesi, işçi sınıfının kurduğu ömrü birkaç yılla sınırlı kısa süreli kolektif iktidarın uzun yıllar yetebilecek olanaklar üretebilmesiyle ilişkilidir.

Ekim Devrimi, dünyaya devrimi yaymayı başaramamış ve sonucunda yıkılmış olsa da tıpkı Bedreddin isyanı gibi, Paris Komünü gibi içsel kolektif bir imge olarak, umudu diri tutan bir olanak olarak yüzyıl sonra da varlığını sürdürüyor.

Gezi Eylemleri

2013 yılında gerçekleşen Gezi isyanı, Gezi Parkındaki ağaçların Belediye ekiplerince kesilmesini engellemek için parkta çadır kuran eylemcilere 30 Mayıs günü sabah 5’te polisin saldırısı ile başlayan 15 Haziran Cumartesi gecesi polisin parkı işgal edişine kadar kitleselleşerek süren ve tüm ülkeye yayılan eylemlerin yaz boyunca ivmesi azalarak da olsa devam ettiği süreçtir.

Gezi eylemleri sırasında forum adı altında özörgütler gelişti. Eylemlerin katılımcıları açısından sahip olduğu özgürleştirici ve sağaltıcı işlevler o forumlarda da dile getirildi.

Gezi’de ortaya çıkan karar verici mekanizmaların özörgüt olduğunun kanıtları şöyle sıralanabilir; kendiliğinden ortaya çıkmıştır, kararlar kolektif olarak spontane alınmakta öngörülerle uzun vadeli planlarla ilerlenmemektedir, kendisi dışındaki birileri üzerinde iktidar üreten değil, iktidara karşı çıkan yapılardır, içerdiği kitle açısından heterojendir.

Gezi’de parka ve doğaya sahip çıkan taleplerin ön planda olduğu hatırlanmalıdır. “Yetti artık” “Kahrolsun Bağzı Şeyler” gibi kitleselleşen söylemler biriken öfkenin nesnesini bulmakta zorlandığı, geniş bir alana yayıldığı anlamını taşır. İktidarın kendi “biz” tanımını yaparken referans aldığı noktanın darlığına, sadece kendi “biz”ini kabul edilebilir ve “iyi” görüp, dışında kalanların tamamını “kötü” ilan ederek dışlamasına bir itiraz gibidir. Sesi ve varlığı “bastırılan”ların, sıkıştırılanların artık alabildiğine daralan alanını savunma hareketidir aynı zamanda.

Özörgütlerin Temel Özellikleri;

Özörgütler denetlerler; Kapitalizmin rutin işleyişinde kitlelerin kendilerini ilgilendiren konularda alınan kararların sonuçlarını denetleme hakkı yoktur, yahut son derece sınırlıdır. Oysa özörgütler karar ve uygulamalarıyla kitlelerin denetimine açıktır. Bu haliyle üyesi ya da katılımcısı olan kişiler açısından şüphe duygusunun insan ruhsallığını zorlayıcı ölçüde yalnızlaştırıcı etkisine karşı kolektif bir savunuyu işlevi görür.

Özörgütler kitlelerin kendi hayatını yönetmesini/kontrol etmesini sağlar; Çağımız insanı “her şeyin kontrolü dışında” olduğundan şikayet eder. Kendi hayatının kontrolünü sağlayamamak düşüncesine genellikle rahatsızlık hissi, kaygı duyguları ve öfke eşlik eder. Tek başına sorunu çözemiyor olmanın getirdiği çaresizlik duyguları bu zorlu duyguların peşi sıra gelir. Özörgütlerin ve onların yarattığı devrimci süreçlerin bir parçası olmak, gerçekçi bir kontrol algısının sağlanmasını, irade beyanında bulunmayı ve kararlarının sorumluluğunu paylaşmayı daha olanaklı kılar. Kitlelerin ortak yaşamlarını birlikte yönetmesinin yolunu açar. Bu durum, demokrasi açısından kişileri pasifize eden temsiliyet biçiminden eylemselliğe çeken doğrudanlığa geçiş anlamı taşır.

Özörgütler inisiyatif geliştirebilme, irade sergileyebilme olanağı yaratır; Kapitalizmde örselenip içdiş edilen tercih yapma, kendi görüşünü oluşturma ve ifade etme olanaklarını katılımcısına sunar.

Özörgütler çözümcüdür; Özörgütler, kapitalizmin yarattığı ya da pekiştirdiği sorunları çözmek için talep ve eylem geliştirirken, sahip olduğu sınıfsal nitelik gereği (olası en kitlesel katılımı sağlıyor ve herkese söz ve yetki veriyor olmasını içeren bir nitelik) yeni eşitsizlikler ve yeni sömürü biçimleri yaratamayacakları için (eğer yaratırsa kendini yok eder) sorun değil çözüm üretir.

Canetti'den bir alıntı üzerinden düşünmeyi sürdürürsek;

“Kitle içinde meydana gelen en önemli olay deşarjdır. Deşarj olmadan kitle gerçek anlamda mevcut değildir; kitleyi yaratan deşarjdır. Deşarj anı, kitleye dahil olan herkesin farklılıklarından kurtulduğu ve kendilerini diğerleriyle eşit hissettiği andır. Esas olarak dışarıdan dayatılan farklılıklar mevki, sosyal konum ve mülkiyet ayrımlarıdır. İnsanlar birey olarak her zaman bu ayrımların bilincindedirler; (...) Etki ve tepki çölde olduğu gibi giderek kaybolur. Kimse bir başkasının yanına ya da seviyesine ulaşamaz. (...) (hiyerarşilerin) her yerde insanların zihinlerine yerleştiğini ve birbirlerine yönelik davranışlarını belirlediğini bilmek gerekir. İnsanlar mesafe yüklerinden ancak hep birlikte kurtulabilirler, kitleler içinde olan da işte budur. (...) İşte insanlar hiç kimsenin diğerinden daha üstün ya da daha iyi olmadığı bu mutlu an uğruna bir kitle oluştururlar. Ne var ki bu kadar arzulanan ve bu kadar mutlu olunan deşarj anı, kendi tehlikesini bağrında taşır. Bu an bir yanılsamaya dayalıdır; birdenbire kendilerini eşit hisseden insanlar gerçekten eşit olmamışlardır; sonsuza kadar eşit hissedecek de değillerdir. Kendi evlerine dönerler, kendi yataklarında yatarlar, mülklerini ve isimlerini korurlar.” (s. 19; Canetti, 2003)

İşte devrim süreçleri, maç için, dini bir ayin için bir araya gelen kitlelerden farklı olarak yaşanan ve eşit hissedilen anı süreklileştirmenin olanaklarını üretir. Bu anlamda katılımcı olan insanların yaşamında köklü değişiklikler yaratır.

Özörgütler yabancılaşma sürecinin tersine çevrilmesinin mümkün olduğunu anımsatır;

Çağımız insanının hissettiği boşluk duygusunun gerçek ilişkiler yaratarak giderilmesi sürecine katkı sunar. Yani metaların ilişkisinin yerine insanların ilişkisinin, biçim yerine özün öneminin artması için olanak sunar. Özellikle çağımızın yalnız ve kaygılı insanları için başkalarıyla gerçek

temas ve ilişki olanakları sunan, öze dair tartışmaları doğası gereği içeren örgütlenmelerin insanların yaşayageldiği ruhsal tahribatı azaltıcı özellikleri vardır.

Özörgütler, cesareti güçlendirir;

Denetimsizlik yoluyla gelen kaygılara, korku toplumuna dönüşen kapitalizme karşı Sovyetik özörgütler, insanlığın ihtiyacı olan iyicil cesaretin çoğalmasını sağlar. Ortaya çıktığı her tarihsel dönemde umudu ifade ettiği, yenilgisi ardından açığa çıkan hayalkırıklıkları ve suçluluklarla baş etmenin zor olduğu ortadadır.

“İnsanı bilinmeyen dokunuşundan daha çok korkutan hiçbir şey yoktur. İnsan kendisine değen şeyi görmek ve tanımak, hiç değilse sınıflandırmak ister. sınıflandırmak ister. Yabancı herhangi bir şeyle temastan her zaman kaçınma eğilimindedir. Karanlıkta beklenmedik bir dokunuşun sebep olduğu korku, paniğe kadar varabilir. (...) İnsanların etraflarında yarattıkları bütün mesafelerin nedeni bu korkudur. Kendilerini başka hiç kimsenin giremeyeceği evlere kapatırlar ve ancak orada bir dereceye kadar güvende hissederler. Hırsız korkusu yalnızca soyulma korkusu değildir, aynı zamanda karanlığın içinden aniden uzanan beklenmedik bir elden duyulan korkudur. (...) İnsan bu dokunulma korkusundan yalnızca kitle içinde kurtulabilir. Korkunun karşısına dönüştüğü tek durum budur. (...) Rahatlama hissi kitle yoğunluğunun en çok olduğu yerde en çarpıcıdır.”(Canetti, s. 15-16)

Devrimci yükseliş dönemlerinde ortaya çıkan özörgütlere, yenilgi ve geri çekilme dönemlerinde ne olur?

Özörgüt tanımı gereği doğrudanlığı, spontanlığı ve ele aldığı bir soruna odaklanarak örgütlendiği için dönemselliği tarif eder. Özörgütlerin ortaya çıkabilmesi için devrimci durumların yani krizlerin ortaya çıkması, iktidardan farklılaşan çıkarını, sözünü bastırmayan ve ifade eden bir cesaretin uyanık biçimde gücün karşısında ve ayakta durmasını gerektirir. Ancak hiçbir atak, hiçbir kriz sonsuza dek sürmez. Kriz doğası gereği yerini ya ölüme ya da başka bir rutine devretmek zorundadır. Bireylerin de kitlelerin de sürekli tetikte oldukları bir ruhsal hali ve gündelik hayatı sürdürmesi olanaksızdır. Bu nedenle özörgütleri yaratan kriz durumlarının da özörgütlerin coşkun hallerinin de elbette bir sonu vardır. Ancak o özörgüt fiilen ortadan kalksa da etki ettiği kuşakta yarattığı zihinsel, duygusal değişimin ifadesini bulduğu sanat eserlerinde,

bilimsel üretimde, siyasal faaliyette varlığını sürdürerek yeni nesillere ve böylelikle geleceğe ulaşacaktır.

Özörgütler fiilen geri çekildiğinde ne olur? Kollektif olanın geriye çekilmesi, birey ruhsallığının ancak kollektif eylemiyle kendini ifade edebilen özelliklerinin de geri çekilmesidir. Böylesi gericilik dönemlerinde insan, ruhunu cendereye alan bir karanlıkla, narsistik bir yalnızlıkla, büyük depresif boşlukla ve kaygılarla dolu uzun bir geceye dönen hayatıyla cebelleşir durur. Çünkü kapitalizm güçlendikçe ve yerleştikçe insanların kişiliklerinde işgal ettiği alan da genişlemektedir.

Amaçsızlığın yarattığı yaşama korkusunu ölüm korkusu ile karıştırarak kaygılara gark olan, kontrolü elinden yitirmiş hisseden çağımız insanını dönüştürecek bir güç olan örgütlenme biçimlerini yüz yıl öncesi referanslarla konuşmak, insanlığın geleceğine ilişkin umudun gerçek köklerine vurgu yapmak anlamını taşır. Bu kökleri aramak, kayıp özü arayışın önemli bir parçasıdır. Anlam, umut, cesaret, öz ve iyi duygular arayışına katkıdır.

Özellikle kaygı bozuklukları, depresyon ve kişiliklerindeki narsistik hasarlarla boğuşan günümüz insanının gündelik yaşamında, değer yargılarında, gelecek düşlerinde oluşan ağır tahribat ancak kollektif çözümler üreterek sağaltılabilecek, böylelikle yeni kuşaklara dönemsel hastalık ve sorunların aktarımının önüne geçilebilecektir. Bu çözümlerin sürekli yeni kayıplar yaşayan, acılar içindeki milyonların özgüleriyle üretilebileceği en doğru adreslerden biri de Sovyet türü örgütlerdir.

Bir Özörgütün Ölümü

Özörgütler, eğer içsel faktörlerce yenilgiye uğratılmışsa ardından gelen hayalkırıklığının, yıkımın onarımı uzun yılları gerektirirken, dışsal faktörlerce yenilgiye uğratıldığında sınıfın yeniden ayağa kalkması, yaralarını sarması görece kısa süre alır. Dışarıdan gelen politik etkilerin bireylerin “iç”ini yani kişiliğini, duygularını, düşüncelerini nasıl etkilediğini düşündüğümüzde işçi sınıfı ve yoksul köylülüğün kendi özörgütlerini kurması ve burjuvaziye, toprak sahiplerini bu örgütlerin dışında bırakması durumunda aslında “dış”sal olanın içeriye kültürel öğeler olarak sızmasının uzun vadede olanaklı olduğunu daha kolay anlayabiliriz.

Lenin’in 11. Parti Kongresine 1922 yılında sunduğu politik rapordan alıntılacak olursak;

“Yetkili konumlardaki 4700 komünisti ile birlikte Moskova’yı ele alacak olursak ve bu dev bürokratik mekanizmayı, dev yığını düşünecek olursak, şöyle sormalıyız: Kim kimi yönetiyor? bu yığını komünistlerin yönettiğinin söylenmesinin doğru olduğundan hiç de emin değilim. Doğrusu, onlar yönetmiyor, yönetiliyorlar. Burada çocukken gördüğümüz tarih derslerindeki benzer bir şey olmuştur: bazen bir ulus diğerini ele geçirir; ele geçiren ulus yenen, ele geçirilen de yenilen ulustur. Bu basit ve herkesçe anlaşılabilir bir şeydir. Fakat bu ulusların kültürlerine ne olur? Bu noktada işler o kadar da basit değildir. Yenen ulus yenilenden daha kültürlü ise kendi kültürünü yendiği ulusa dayatır; fakat tersi durumda yenilen ulus kendi kültürünü yenen tarafa kabule zorlar. RSSFC’nin başkentinde yaşanan da böyle bir şey değil miydi? (Hemen hemen ordunun tamamını oluşturan hepsi de en sağlam) 4700 komünist yabancı bir kültürün etkisi altına girmedi mi? Doğru, yenilenin yüksek bir kültür düzeyine sahip olduğu izlenimi doğmuş olabilir. Ancak durum hiç de böyle değil. Onların kültürü çok berbat, dikkate değmez olsa da, bizimkinden daha yüksek bir düzeyde. (...) sorumluluk sahibi komünist yöneticilerimizin yönetsel yetersizlikleri dolayısıyla daha yüksek bir kültüre sahiptirler. (...) Bunun geçen yılın politik dersi olduğunu ve 1922’de mücadelenin tam bu noktada kızışacağını düşünüyorum”. (s.57-58; Lenin, 1999)

Özörgütleri içten yiyen kurt da genellikle bürokrasi olur. Kitle örgütleri içinde bürokrasinin büyümesi, gelişmesi, yerleşmesi doğası gereği örgütün “öz” niteliklerinden yitirmesine biçimsel olana vurguyu beraberinde getirir. Karşılıklı güvenin yerini detaylı tüzüksel normlara boğulan ilişkiler alır. İnsanların ilişkilerinin yerini, kağıt ve belgelerin ilişkileri alırken, canlılık, dinamizm azalır yerine betona, kağıda, rakamlara gömülü kanıtlar geçer. Böylece en çok belgeye, arşive, yönetsel organa sahip olan daha büyük kontrolü elinde tutar.

Özörgütler, metaların ilişkilerinin yerini insan-insana ilişkinin almasına, donan gündelik hayatın akmasına, betondan kuralların kana, cana kavuşmasına katkı sağlayarak sadece bugünümüzü anlamlandırmayacak aynı zamanda kapitalizmin sunduğu topyekun yok oluş seçeneklerinin karşısında insanlığın geleceğine ilişkin umutların da üretilmesini olanaklı kılacaktır.

Sovyetik Örgütler, Gelecek Umudunun Kurucu Öznesidir.

Freud Uygarlığın Hoşnutsuzluğu makalesini şöyle bitirir. *“Bana öyle geliyor ki, insan türünün kaderini belirleyecek olan soru, uygarlığın gelişiminin, birlikte yaşamanın insanların saldırganlık ve özyıkım dürtüleri tarafından bozulmasına hakim olmayı başarıp başaramayacağı*

ve bu hakimiyetin ne ölçüde gerçekleşeceği. Bu anlamda içinde bulunduğumuz dönem özel bir önem taşıyor belki de. İnsanlar doğa güçleri üzerindeki hakimiyetlerini o denli artırmış durumdadır ki, bunların yardımıyla birbirlerini son insana varana dek ortadan kaldırmaları işten değildir. Bunu kendileri de bildiklerinden, günümüzdeki huzursuzluklarının mutsuzluklarının ve kaygılı hallerinin esaslı bir bölümü buradan kaynaklanıyor. Artık diğer 'semavi güç'ün, ebedi Eros'un, kendisi gibi ölümsüz olan rakibiyle girdiği kavgada kendi üstünlüğünü göstereceğini umabiliriz. Ama zaferi ve sonucu kim önceden kestirebilir ki?" (s. 102; Freud, 2014)

Kapitalizm ve tüm sınıflı toplumlar, insan tarafından ayakta tutulur ve insan aleyhine işler. Milyonlarca insan kendi çıkarına olmayan, biraraya geldiği anda durdurabileceği bir insan öğütme makinesini adeta her gün yeniden çalıştırmaktadır. Marx "İnsan kendine bunu nasıl yapar?" sorusunu billur biçimde yanıtlarken Freud'da "insan bunu kendine neden yapar?" sorusuyla uğraşır hayatı boyunca.

Milyonlarca insanın kendisini tutsak eden bir sistem için üretmesi, onun için gardiyanlık yapması, ihbarlarda bulunması, vitrinler hazırlaması, patronu adına başka işçilerin çalışmasını puanlaması bir bütün olarak düşünüldüğünde anlaması kolay olmayan, anlasak dahi anlamlandırma güçlüğü yaşadığımız, anlamlandırdığımızda da kabulü olanaksız bir gerçekliği işaret ediyor.

Egemenlerin yani insanların yaşamını önemsemeyenlerin elinde bulunan kitle imha silahları dünyadaki yaşamın toptan yokoluşunu gerçekçi bir olasılığa dönüştürüyor. Hal böyleyken bir kez daha insanlığın kaderini sovyetleri dünya ölçeğinde yeniden kurup kuramayacağımız belirleyecek.

KAYNAKÇA

Craib, I. (2006). *Hayal kırıklıkları*. (A. Onacak, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Özgün kitap 1994 yılında yayınlandı).

Liebman, M (1990). *Lenin Döneminde Leninizm*. (O. Akınhay, Çev.). İstanbul: Belge Yayınları (Özgün Kitap 1973 yılında yayınlandı.)

Canetti, E (2003). *Kitle ve İktidar*. (G. Aygen, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları (Özgün kitap 1992 yılında yayınlandı).

Freud, S. (2014). *Uygarlığın Huzursuzluğu*. (H. Barışcan, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. (Özgün kitap 1929 yılında yayınlandı).

Kollektif. (2016). *Gezi'yi Psikanalizle Düşünmek*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Lenin, V.I. (1999). *Lenin'in Son Kavgası*. (M.Delikara-Topçu, Çev.). İstanbul: Öteki Yayınevi. (Kitapta yer alan özgün makaleler 1922-1923-1924 yıllarında yayınlandı).

McWilliams, N. (2016). *Psikanalitik tanı: Klinik süreç içinde kişilik yapısını anlamak*. (E. Kalem, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Özgün kitap 1994 yılında yayınlandı).

Troçki, L. (1998). *Rus Devriminin Tarihi I-II-III*. (B. Tanatar, Çev.) İstanbul: Yazın Yayıncılık. (Özgün kitap 1930 yılında yayınlandı).